

Že opetovano sem imel priliko, vsaj na kratko razjasniti cenjeni gospodi svoje misli o pravi politiki slovenskega državnega poslanca. Da ste istih misli tudi Vi, za to mi je dokaz moja skoro soglasna izvolitev. Danes pa mi dovolite, gospoda, da se izrečem malo obširnejše o svojih nazorih glede na avstrijsko-ogrsko politiko sploh in na sedanjo in bodočo politiko avstro-ogrskih Slovanov posebej. S tem načinom, menim, Vam podam povsem jasno sliko svojega programa, ki bi naj bil program vsakega značajnega in resnega slovenskega poslanca!«

»Domišljavi tepec!« je siknil Pajk v svoje brke.

»Kakor da bi naša stranka ne imela že jasnega programa!« se je togotil Strel; urednik pa je sporazumljivo prikimal.

»Gospoda!« je začel znova Tirbič, položivši pred-se nekaj listov z beležkami.

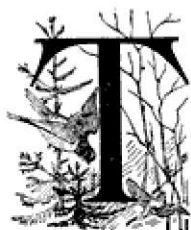
»Pravo politiko na vse odločilne strani more ukreniti in hoditi le tak narodni državni poslanec cislitvanske polovine, ki uvaža vedno in povsod bodočnost Avstro-Ogrske in njenih narodov. Usoda narodov je tesno združena z usodo Avstro-Ogrske. Vprašanje je, kaka bode njih usoda v daljnji — bodočnosti. In ta usoda, ta bodočnost narodov je zavisna že od sedanjega tira zunanje in notranje politike.«

(Dalje prihodnjič.)

Dunajska pisma.

Konec!

To pismo je naravnost namenjeno Vam, gospod urednik; vendar bo dobro, če mu daste prostora v svojem listu, v nekako opravičenje svoje in moje; saj bi se vendar utegnilo zgoditi, da bi kak blagovoljen, ali pa tudi kak zlovoljen bralec ali čitatelj vprašal: Kje so pa zdaj tista »Dunajska pisma«, ki jih ni več?

Sokrat je imel, kakor je pravil sam, svoj »daimónion«, nekak notranji glas, ki ga je vselej svaril, ko je modri mož nameraval kako nerodnost: Tega ne! Jaz čutim, da sem kaj malo podoben glasovitemu atenskemu modrijanu, ali nekaj podobnega, kakor je bil tisti njegov notranji glas, imam tudi jaz. In kadar ga nisem poslušal, vselej je bilo napak. Tako se mi je ta, rekel bi, božji glas tudi oglasil prav o pravem času ter mi dejal: Zdaj pa bodi pameten: odloži tisto svoje

skrhano pisateljsko pero ter je položil na polico, na najvišjo polico! Tam naj leži in rjavi v zasluženem pokoju. Vsaka stvar o svojem času! Tvoja doba je minila, če si bil sploh kdaj kaj prida. Drugi časi, drugi pisatelji; nov rod, novi nazori, novi — ne! vzori, ideali ne smem reči, to je zastarelo! — Človek se težko odvadi svoje stare govorice. — Tako mi je govoril, pametno govoril, to sem spoznal in čutil, notranji glas; vendar sem se dal pregovoriti vnanjemu! Človek je res prava uganka, tudi sam sebi uganka! Odkod tisti vnanji glas, to Vi, gospod urednik, dobro veste. Da se očitno izpovem: res je, da sem si domišljal v svoji nepopolnosti, da imam morebiti vendar še kaj povedati, kar bi utegnili s pridom slišati moji rojaki, tudi mladi. Prav se mi torej godi, in tako se naj godi vsakemu, ki ne spoznava prav sebe in svojega časa pa rine v svoji onemoglosti med prvoboritelje in prveke narodne! Kaj ima od tega? Večina se ne zmeni zanj, eni se mu posmehujejo in eni ga celo zasmehujejo; prav se mu godi!

Bob ob steno metati, je nehvaležno in dolgočasno delo; jaz sem se ga naveličal. V svesti sem si, da sem po svoji zmožnosti izpolnil svojo narodno dolžnost. Talenta, da svetopisemsko govorim, ki sem ga prejel od stvarnika, nisem zakopal, kakor tisti malopridni hlapec v evangeliju. Delal sem pošteno z njim; ali pa sem kaj pridelal svojemu narodu v prid, o tem meni ne gre sodba. Hvale ne pričakujem in tudi ne maram. Kdor dela za hvalo in čast, ni pravi rodoljub. Ko se mi je nekdanj očitalo, da se nekako približujem in dobrikam vladi, sem proglasil v tedanjem slovenskem vladnem listu, da si od vlade ne želim družega, kakor da naj me pusti v miru. In to se je tudi zgodilo. Ko bi bil jaz kak »Streber«, hakor pravi Nemec, menim vendar, da ne bi tičal še danes na skromnem mestu srednješolskega učitelja, kar pa mene popolnoma zadovoljuje. Kakor od vlade, tako si tudi od svojih rojakov ne želim družega, kakor miru. To je mirno rečeno, brez kake zagrenelosti. Nič hvale, nič slave! Človek ki ima nekoliko izkušnje, ve, koliko je vredna tista »aura popularis«!

Zasramovanja pa, seveda menim, da tudi nisem ravno zaslužil; vsaj meni se zdi tako. Kako sem si sosebno od mladega roda nakopal nekako mrzenje, da sovraštvo, to mi je čisto nedoumno. Moja vest, naj jo izprašujem še tako natanko, mi na to stran ne očita ničesar. Nasprotno: jaz sem si v svesti, da sem vedno, kjer sem mogel, izpodbujal, negoval in, če mi je bilo moči, tudi podpiral mlade talente. In če nisem mogel družega, pa sem jih hvalil in povzdigoval navdušeno; včasih menda še malo preveč. Še to me ni motilo, da se

mi je malo hvale vedelo za to. Hvaležnost je nekaterim, sicer poštenim možem, strašno težko breme, kakor kaže. Od nekega moža me je pa vendar malo bolelo; ne bom tajil. Vendar odpuščeno mu bodi iz srca, tem bolj ker je mož pozneje sam izkusil, kako slast ima nehvaležnost! Jaz sem bil vselej vesel, kadar se je bil prikazal kak nov talent na našem slovstvenem obzorju. Tista zavidnost, ki se, žal, tako pogosto vidi med pisatelji, dvakrat žal, tudi med našimi, je bila in je še meni čisto tuja. Jaz nikoli nisem mislil z Wallensteinom: »Nacht muss es sein, wo Friedlands Sterne strahlen«. Dva ščinkovca, pravijo pri nas, ne gnezdit hkrati na enem vrtu. Tako vendar ne bi smelo biti pri pisateljih, kaj pa še pri pesnikih! Jaz si po svoji stari navadi ne morem misliti pravega pesnika, da ne bi imel blagega, plemenitega srca. Pa naj rečem še to, ker je ravno beseda nanesla tako. Tudi občinstvo naše ima neko, ne hvale vredno posebnost. Slovenci so pobožni ljudje; cerkva je po slovenskih pokrajinah, kolikor menda nikoder drugod. In v vsaki cerkvi je po več oltarjev, vsaki s svojim svetnikom. V slavohramu pa moji rojaki ne trpe po več svetnikov ob istem času. Če dobe družega, ki se jim zdi bolj časti vreden, pa mora stari hitro z oltarja tja med staro šaro! In tu se lahko zgodi, da se ga, ko ga neso z oltarja, kdo tudi malo z nogo dotakne. Ti pa, ki zdaj prestoluješ v oltarju in gledaš, kako se ti klanjajo in pripogibljejo kolena, pomisli: »Danes tebi, jutri meni.«

Pa še eno se mi ne zdi hvale vredno pri mojih rojakihi; moj Bog, vsaki narod, kakor vsaki človek, ima poleg svojih vrlin svoje slabosti. Slovenci namreč ne vidijo radi, če si kak pisatelj kaj pripisari. Ali se jim zdi to grd materijalizem, nevreden idealnega moža, ali kaj? ne vem. Meni vsaj se je z ene strani kar naravnost očitalo, od drugod pa namigavalo, češ, da si dajem tako drago plačevati svoje spise, in da se tako redim in mastim ob krvavih žuljih svojega siromaškega naroda! Naj o ti priliki nekoliko odgovorim tudi na to očitaje! Svoje zbrane spise sem prodal, in to nemškemu založniku — Slovenska Matica jih ni hotela — za dve tisoč goldinarjev a. v.! To je ogromna vsota! Meni se ne zdi tako ogromna. Če pomislim in preudarim, koliko je bilo samo časa treba, da se je spisalo teh šest zvezkov, vidim, da ne spada na uro morda toliko, kolikor zasluži v tem času postrežček, ki nosi »pakete« od hiše do hiše. In to bi se mi morda vendar smelo privoščiti. Če je mene tu kaj sram, je samo to, da moji spisi niso več vredni! Prodani spisi so zdaj kupčeva last, z njimi mož dela, kar hoče. Jaz mu moram še hvaležen biti; brez njega bi moji spisi pač ne bili nikoli skupaj zagledali belega dne. Kaj pa

Levstikovi? Kar se tiče plačila pisateljem, zaslužka s peresom, moji rojaki, po mojem mnenju, ne sodijo prav. Vsaki delavec je svojega plačila vreden, zakaj ne duševni? Kaj duhovni gospodje ne žive »od oltarja«, od svojega svetega opravila? Če kak pisatelj, pesnik ali sploh umetnik, hodi v lepi gosposki suknji, menim, da to ni v sramoto njegovemu narodu. In če si celo kak tak mož, recimo, sezida na stare dni svojo hišico, kdor jo vidi, misli naj in govori z nekim veseljem in ponosom: Tudi jaz sem prispel možu in pripomogel za eno opeko ali dve. Ne pa: Glejte ga, ta človek, ta grdi materijalist, si zida hiše z našimi žulji. Mož pa si je zidal svojo kočico — s svojimi žulji!

In pa še to, da izpraznim do dna svoj koš, ker ne bo več prilike v prihodnje. Očitalo se mi je, in očita se mi zopet v »zgodovini slovenskega slovstva«, kakor sem bral včeraj, da sem se v tisti nesrečni Prešernovi izdaji, ki ima na čelu poleg Jurčičevega imena, žal, tudi moje, predrznil »popravljati« našega prvega pesnika — po krivici! Še enkrat torej proglašam »urbi et orbi«, da se nisem jaz z mazincem doteknil svetih Prešernovih poezij. Kar je v tisti izdaji mojega, to je edino uvod. Ko ima človek dovolj svojih grehov, kaj bi se pokoril še za tuje?

Zdaj, ko sem se malo olajšal, pa se vrnimo po dolgem okolišu zopet k prejšnjemu predmetu. Dejal sem, da ne vem, kaj mi je nakopalo sovraštvo slovenske mladine. Ne samo v svojih krepkih letih sem se veselil vsakega novega talenta, tudi zdaj v svoji »okorelosti« nisem kak hudomušen »laudator temporis acti.« Tudi zdaj z veseljem pozdravljam vsako novo prikazen na našem slovstvenem polju, ki kaj obeta, četudi hodi po novih potih, ali pa prav zato še posebno. Posebno tista dva mlada pripovedna talenta, ki jima prorokujem lepo prihodnjost, slovenskemu narodu v čast in veselje, ko bodo moje kosti trohnele v tuji zemlji. Vsaki v svojem času! Jaz nasprotnik »novi struji«? Ali nisem jaz prvi med Slovenci, kolikor je meni znano, pisal o »novih potih« in pohvalil, kar se mi zdi hvale vrednega, in tega je mnogo, v novi šoli? Sam sem se tudi, če se ne motim, prvi v nekih spisih dotaknil tistega socialnega vprašanja, ki podaja gradiva brez konca in kraja, novega gradiva vsaki umetnosti. In tudi Vam, gospod urednik, sem dajal pogum, češ, da ste s svojim vodstvom »Ljubljanskega Zvona« na pravem potu. Pa so dejali nekateri, kakor se mi je pravilo, da so tiste moje osrčevalne besede — ironija! Čudni ljudje! Izrekel sem tudi nekdanjo željo, naj bi nam nebesa poslala novega, velikega pesnika, kakršnega potrebuje in željno pričakuje naša doba. »Vi oblaki ga rosite«. In ta želja se mi je tudi izpolnila — jaz sem

res srečen človek — če tudi nekako čudno izpolnila! Genij poezije namreč, da tako govorim, si je izvolil, da bi se po njej razodel človeštvu, preprosto deklico italijansko, uboge tvorniške delavke hčerko, z imenom: Ada Negri; blaženo njeno ime! Vi, pesniki, če se morete kaj učiti, k tej deklici se hodite učiti. To je novo, »modernó«, da ne more biti bolj, in lepo, kako lepo! Prebravši drobno knjižico: »Fatalità«, sem bil sklenil, o prvi priliki svojim rojakom pisati o tej blaženi ženski in tako duška dati svojemu navdušenju. Zdaj me je veselje minilo, seveda ne veselje do Ade Negri! Kdor je zmožen italijanščine, naj jo bere; kdor ne, pa naj se je nauči toliko, da jo bo mogel brati. Samo prevoda ne! Bog nas varuj prevodnikov; »traduttore traditore«! Čim boljša je pesem, tem bolj se brani prevoda. Našemu Prešernu tudi Samhaber ni kos; to še enkrat poudarjam, naj se reč, kar se hoče. Ada Negri torej je skozi in skozi moderna, in vendar sem jaz tako navdušen za njo: iz tega kakor tudi iz prej rečenega bi se dalo menda sklepati, da jaz nisem tako grozen nasprotnik »novi struji«!

Svetov ne bom dajal našemu mlademu rodu; ko bi jih, saj vem, da jih nihče ne bi poslušal. Ali prositi se bo pa menda vendar smelo, to ni oblastno. Prošnja moja pa je ta. Mladi rod naj se veseli svojih čilih moči; veseli se naj novega spoznanja, novih resnic. Če z nekakim milovanjem pogleduje nas stare okorele, tudi nič ne de. Samo tega naj ne misli, da je do konca devetnajstega stoletja človeštvo tavaló po gosti temi; v tej blaženi dobi da mu je šele zasvetilo solnce pravega spoznanja; zdaj gleda resnici iz oči v oči. Kar se je do zdaj mislilo in pisalo pri raznih narodih vseh časov o umetnosti, poeziji, vse ena dolga zmota! Vse, kar se je do zdaj smatralo za lepo, vse, kar je povzdigovalo in tolažilo človeka — vse smešno, sentimentalnost, romantika, idealizem! Zdaj šele vemo, kaj je lepo, kaj je umetnost, poezija! Mi starci okoreli se nasmehujemo, ne posmehujemo, Bog varuj! ko to slišimo, pa si mislimo: Taka ni zgodovina duševnega razvoja človeškega. Takega skoka ni v naravi. Le potrpljenje, »čez sedem let vse prav pride«. Mnogokrat se je kaj zavrglo včeraj, in danes se je zopet poiskalo. Torej ne prenaglo! Pa še nekaj, in to je nekako tudi osebna prošnja. Ti srečni mladenič »fin de siècle«, ko vidiš starca, ki se je trudil vse svoje žive dni, se učil in premišljal ter svojega truda sad v dar prinesel svojemu narodu, če ta sad, ta dar ne ugaja tebi, miluj čudaka, posmehuj se mu, to je tvoja pravica; ali zaničevati, sovražiti ga vendar ni treba, kakor ne vem kakega hudodelca! Kaj more siromak za to, da se je rodil prezgodaj? Ko bi

kakega pol stoletja pozneje prišel na svet, Bog ve, morebiti bi bil realist, naturalist, verist, da bi ga bilo veselje; »decadent«, »parnassien«, simbolist, ali pa še kaj gorjega! Blago potrpljenje torej, ne pa kamenja ali blata siroti!

Na zadnje pa še Vam eno, gospod urednik. Vi zavzimate posebno imenitno, vplivno mesto. S krepko roko krmite našo literarno ladjo (Bog mi odpusti to frazo!) po vihnem morju med skalami, vidnimi in skritimi. Vi mi ne boste zamerili, upam, če Vam dam neki svet. Saj ste bili vedno tako prijazni in potrpežljivi z menoj! Ta svet sem dal tudi mladima možema, katera sem že enkrat tako častljivo v misel vzel v tem pismu; enemu pismeno, drugemu pa ustno.

Ptice pevke so ne samo prijetne, ampak tudi koristne živalce; sadovnjak se ti ne bo dobro obnašal brez njih. Vrabec — jaz ga zdaj dobro poznam — je neprijeten, nadležen ptič, in škode stori človeku, kolikor more. Ali ne samo to: kjer se zaplodi ta potepuh, in in ploden je silno, prežene vse druge ptiče. Oduren jim je gotovo ta drzoviti kričaj, in ne marajo se prepirati in kavsati z njim. Kdor ima veselje s svojim vrtom in bi rad tudi kaj užitka od njega, kar sovraži in preganja tega malopridnega paglavca, kakor more. Respekt pa ima ta prekanjeni nebodigatreba samo pred puško. Dobro, torej puška!

Homerjevega Terzita poznate, tistega hudobnega, napihnjenega in širokoustnega vpijata, ki nam ga pesnik tako izvrstno popisuje. Bere se to kaj prijetno; ali v življenju Terziti niso prijetni; da, če prevladajo, so prava nesreča narodu, kakor vrabci sadnemu vrtu. To so ljudje, ki se niso ničesar učili, vsaj korenito ne, pa vse vedo. Sami podlo misleči in čuteči, si človeka še misliti ne morejo plemenitega. Z nekimi pobranimi frazami slepe in begajo nerazsodno občinstvo. Tej svojati se je treba v bran postaviti; vsi plemeniti možje, ki resnično in iz srca ljubijo svoj narod, se morajo združiti zoper njo. Gorje, ko bi to terzitovstvo zavladovalo po deželi in strahovalo poštene ljudi! Terzitov je povsod, povsod so nevarni; povsod jim je treba napovedati vojsko, jih v strah prijeti, ugonobiti ali jim vsaj sapo zapreti. S puško seveda se ne sme iti nad nje, kakor nad vrabce; tudi tega ne bi jaz ravno priporočal, da naj se strahujejo tako, kakor je Odisej strahoval svojega paglavca, krepko, izdatno, zbranemu ljudstvu na veselje in zadovoljnost. Razen tega pa z vsakim poštenim orožjem in orodjem. Slovstvene Terzite prijeti, v to ste v prvi vrsti poklicani Vi, gospod urednik. Na noge torej, pa nič milosti! Vsaki poštenjak bo Vaš zaveznik, in vse Vam bo hvaležno.

In slednjič še eno prošnjo. Vzemite v zavetje in branite našo ubogo slovenščino. Kako grdo, neusmiljeno ravnajo nekateri z njo. Meni se smili sirota, ali jaz ji ne morem pomagati! Poskusil sem pač, ali pokazal samo svojo nezmožnost.

Tako, zdaj smo pri kraju. Poslovil sem se brez patosa, a ne čisto brez humorja, od Vas, od Vaših bralcev in sploh od slovenskega občinstva, ki mu želim mnogo mož, boljših ko jaz, mož, ki naj dosežejo, kar sem jaz nameraval; pa bo dobro! Brez zamere!

Na Dunaju, o veliki noči 1896.

Jos. Stritar.

Dušne borbe.

Spisala Pavlina Pajkova.

(Dalje.)

Neprijazen sprejem je sicer Ervinu nekoliko ohladil navdušenost, podnetil pa zato njegovo drznost. Vse ženske se iz početka na videz branijo moške prijaznosti, hoteč se s tem prikupiti, tako si je mislil na tihem. Neustrašeno je torej zadušil svojo nevoljo ter zopet nadaljeval ulogo sentimentalnega mladeniča.

»Gospa,« je dejal z očitajočim, pomilovalnim glasom, »zakaj vas ni bilo nocoj na verandi? Tako pusto se mi vidi povsod, kjer pogrešam vaše mične osebe; tako dolgočasna se mi zdi govorica, ako med-njo ne odmeva vaš mili glas.«

Feodora ni vedela, ali bi se bila jezila, ali pa rogala njegovim neslanim besedam. Tako važne trenutke je bila nocoj preživela sama s seboj, tako bridko-resno ji je bilo pri srcu, pa da bi se ji zljubilo poslušati prazno govoričenje tega glumača?

»Ker ste se zdaj tudi vi, glavni junak, izneverili prijazni družbi, bode vsled tega v njej brez dvojbe še dolgočasnejše,« mu je naposled odgovorila, samo da bi nekaj rekla. »Svetovala bi vam, da se čim preje povrnete na verando; jaz pojdem tudi skoro tja.«

»Da bi imela pravico postati drzna in dolgočasna, zato nisi niti lepa, niti dovolj mogočna,« si je mislil Ervin, kljubujoč sam pri sebi. »Videli bomo, čigava bode končno obveljala!«